

Tanker bag Montessoripædagogik

Indholdsfortegnelse:

Montessoripædagogik

Et livssyn med respekt og mangfoldighed

Maria Montessori og pædagogikken

Hvad betyder Montessori for eleven?

Hvad betyder Montessori for forældrene?

Montessorilæreren

De såkaldte 3 s'er

Montessoripædagogik

Dr. Maria Montessori

Montessoripædagogikken blev udviklet tidligt i dette århundrede af den italienske læge Maria Montessori og har længe været etableret i mange lande. Maria Montessori begyndte sit arbejde blandt Roms gadebørn. Pædagogikken udviklede sig gennem etablering af Montessoriskoler, som nu findes i alle verdenshjørner og forskellige samfundslag.

Maria Montessoris grundtanke var at tage barnet alvorligt. Barnet er et individ, som skal have en reel rolle i samfundet. Barnet skal respektere og lære sig at respektere sin omverden – ikke bare andre mennesker men lige så vigtigt er det at respektere naturen og miljøet omkring sig. Et særkende ved Montessoriskole eller - børnehave er den ro, som præger arbejdet.

Maria Montessori studerede børns udviklingsfaser og identificerede forskellige trin i hvert enkelt barns udvikling. Tempo og intensitet i denne udvikling varierer selvfølgelig fra barn til barn, men alle børn

har perioder, hvor de har en næret absorberende måde at lære på, og de har faser, hvor de er specielt modtagelige for enkelte fag. I disse perioder skal det enkelte barn have mulighed for at kunne tilegne sig viden. Netop da skal indlæring være tilgængelig. Det betyder, at undervisningen må være tilrettelagt helt individuelt og være baseret på barnets eget initiativ. Læreren har en rolle som vejleder og inspirator og står ikke ved et kateder og underviser.

Et Montessorigrupperum er helt anderledes end et almindeligt klasseværelse. Der er ikke borde og stole som sædvanligt. Der er heller ikke kateder og tavle. Børnene arbejder i grupper, enkeltvis ved et bord eller på gulvet – afhængig af hvad det materiale, de arbejder med, kræver. Til hjælp har børnene materialer, som er udviklet specielt til formålet. Hvert materiale bygger på arbejde, børnene tidligere har brugt. Anvendelsen af materialet er baseret på en logisk og hierarkisk opbygning og er selvkorrigerende, sådan at barnet kan kontrollere sin egen læring.

Det er et vigtigt princip, at alt materiale, som benyttes i en gruppe, skal findes i kun få eksemplarer. Dette gøres for at børnene skal lære at tage ansvar for ting – efter brug skal materialet stilles tilbage på plads – netop i den stand, det blev hentet. De skal også lære at dele med andre – og vente på tur.

Grupperne i en Montessoriskole er aldersintegrerede, sådan at der er tre alderstrin i hver gruppe. Det skyldes, at der skal være plads til individuelle udviklingstrin, og at de, som mestrer noget, skal lære at hjælpe de, som er lidt længere tid om at lære det.

Børnene skal udvikle selvtillid og tro på sig selv. I samarbejde med det enkelte barn udvikles en plan for barnet, sådan at den individuelle udvikling danner grundlag for barnets følelse af sig selv. Der lægges ikke op til konkurrence eller sammenligning med andre. Et barn med Downs Syndrom har lige så stor succes som en flittig elev. Det enkelte barn får den opfølgning, det har behov for – uden at dette fører til, at andre i klassen sinkes. Samtidig har barnet mulighed for at udvikle sig på flere områder.

Et andet vigtigt element i Montessoripædagogikken er det helhedsmæssige syn på læring.

Undervisningen deles ikke op i specifikke fag, som man arbejder med i 45 minutter af gangen.

Børnene kan dog ikke fravælge enkelte fag, alle fagområder er en integreret del af al undervisning.

Fagene er integreret i undervisningen, sådan som de er det i den virkelige verden. Børnene kan arbejde med et område, så længe de ønsker. Ved ikke at dele dagen i skoletimer, giver man børnene mulighed for at koncentrere sig og fordybe sig. Skolen skal tilrettelægge forholdene, så hver elev kan udvikle sig selv og sine interesser.

Eleverne er forskellige, når de begynder i skolen. Skolen skal heller ikke forsøge at gøre dem ens.

Eleverne bør forlade skolen med individualitet og særpræg i behold. Lige sådan bør de have oparbejdet evnen til at respektere andres individualitet.

Elever tilegner sig viden og færdigheder uden for skolen også. Skolen skal udnytte dette til elevernes bedste.

Skole og hjem bør have nær kontakt. Forældre skal gives anledning til at føle sig som en del af skolen og have lov til at komme på besøg/observation i klassen når som helst på dagen. Forældrene skal have indføring i Montessoripædagogikken.

Skolen skal give eleverne mulighed for:

- at udvikle kreativitet
- at vælge det som engagerer dem i omgivelserne
- at arbejde uafbrudt og så længe de selv ønsker med en opgave
- at komme frem til løsninger og ideer selv og opmuntres til selvstændighed
- at kommunikere og dele sine opdagelser med andre

For at skabe den indre disciplin, som præger børn i en Montessoriskole, ligger der et helt bevidst opbygget og nøje forberedt arbejde fra lærernes side. At blive Montessorilærer kræver et års uddannelse ud over læreruddannelsen (ofte som et deltidsstudium fordelt over flere år).

Lærernes opgave er med åbent sind:

- at undervise eleverne
- at observere eleverne i et frit og åbent miljø
- at opbygge omgivelserne gennem tilrettelæggelse af materialer
- at tilrettelægge klasse miljøet
- at tage del i barnets liv og udvikling inden for klasse miljøet
- at evaluere eleverne gennem samtaler med forældrene

Et livssyn med respekt og mangfoldighed

I et samfund, hvor etniske og religiøse grupper i stadig højere grad møder hinanden i en fælles hverdag, er Maria Montessoris livssyn et vigtigt bidrag til at udvikle fælles forståelse og respekt. Filosofien er, at alt i universet er en pulserende enhed. Den globale tænkning går på respekt og omsorg for alt liv i og rundt omkring os, alt liv i interrelation og interaktion. Religiøse og etiske værdier bliver helt centrale. Det går som en rød tråd i Maria Montessoris budskab: ”fred blandt menneskene”.

I hendes miljø forstærker barnet sine evner til koncentration og selvdisciplin, tro på sig selv, tillid til andre mennesker og respekt for andre kulturer, religioner og livsværdier.

På denne måde lægger vi grunden til fred og ro i barnets sind. Det er den eneste måde, vi kan skabe en verden i fredelig sameksistens. Det yderste mål for Maria Montessori var verdensfreden.

Den, som deler hendes syn på barnet, udvikler ydmyghed, visdom, fleksibilitet og forståelse for andre mennesker.

Maria Montessori og pædagogikken

Maria Montessori blev født i Italien i 1870. Hun var Italiens første kvindelige læge. Senere blev hun professor i antropologi, og hun ledede i mange år Roms lærerhøjskole.

1. Sensitive perioder

Maria Montessori brugte begrebet ”sensitive perioder” for at beskrive perioder i børns udvikling, hvor de er specielt modtagelige for bestemte stimuli. Børns indre drivkraft vil styre dem mod en aktivitet, som er rigtig og nødvendig for deres egen vækst og udvikling.

2. Tilrettelagt miljø

For at tage vare på børns udvikling lagde Maria Montessori specielt vægt på det, hun kaldte for det tilrettede miljø. Her kunne børns ”sensitive perioder” blive varetaget. Hendes tanker om det ”absorberende sind”, som hun definerer som børns evne til ubevidst at lære uden vanskeligheder fra omgivelserne, var grundlæggende for hendes detaljerede beskrivelse af betydningen af et tilrettelagt miljø. Miljøet må struktureres omkring barnets udvikling og tage vare på alle aspekter i dets udvikling.

3. Lærerens rolle

Maria Montessori så det som essentielt, at læreren tager sin rolle som ”vagtmester” for et tilrettelagt miljø alvorligt. Læreren skal ikke fungere som fokus i gruppen og lære fra sig, men dele rollen med børnene og mere fungere som bindeled mellem børnene og miljøet, hvor alt er tilrettelagt, så børnene selv kan udforske kundskabens verden. Læreren må være observant, når det gælder børnenes behov og sørge for, at barnet tilbydes den læring det er modent til.

4. Selvstændighed

Maria Montessori så, at børn har et naturligt behov for selvstændighed. De vokser af at mestre aktiviteter eller situationer selv. Selvtillid er baseret på, at de føler, at de mestrer, og miljøet skal være planlagt til at tage vare på dette. Børnene bestemmer selv, hvad de vil arbejde med. Forudsætningerne for at dette skal kunne fungere indenfor disciplinerede rammer og føre til, at barnet faktisk tilegner sig lærdom, er, at barnet har lært at arbejde selvstændigt og systematisk.

Børnene får adgang til materiale, som er tilpasset det enkelte barns udviklingstrin. Materialet er progressivt, sådan at det ene skridt leder til det næste. Metoden er bygget op trin for trin. Al materiale er selvkontrollerende; børnene skal selv se, om de arbejder rigtigt eller forkert. Børnene bestemmer tempoet, de skal arbejde i, noget som Maria Montessori så som en essentiel del af metoden.

5. Bevægelse og frihed

Bevægelse er en naturlig del af barndommen, og gennem bevægelse kommer lærdom. Alt i Montessorimiljøet er arrangeret med dette som mål. Børnene har et rigt udvalg af materialer og mulighed for at bevæge sig.

6. Frihed og orden

Frihed og struktur er to af de grundlæggende fundamentet i Maria Montessoris metode. I et miljø med klare rammer og klare grænser er der mulighed for at give børnene frihed. Ved at vise børnene respekt, bygge deres selvtillid op med selvstændighed som mål, vil børnene udvikle en egen selvdisciplin, som igen vil føre til frihed.

7. Hverdagen i et Montessorimiljø/klasseværelse

Praktiske opgaver er basis for hverdagen blandt børnene. De har øvelser, hvor de lærer op til at tage vare på sig selv og sine omgivelser. Når børnene har fået forståelse for dette, bliver de selvhjulpne, de oplever glæden ved at mestre egne opgaver, som igen giver selvstændighed og frihed.

Når børnene er trygge i deres miljø, er tiden inde til at introducere sansematerialet. Gennem systematisk arbejde med materialet, udvikler børnene de fem sanser, som er grundlaget for arbejdet med sprog, skrivning og læsning. Maria Montessori udviklede en detaljeret, progressiv systematisk metode til at undervise i sprog på alle stadier. Sproget er en vigtig, integreret del af hverdagen for børnene. Skrivning og læsning har også en vigtig plads i børnenes hverdag. Fra en tidlig alder kan vi se, at børnene har "sensitive perioder" for skrivning. Da er materialer og andre aktiviteter tilgængelige for at varetage børnenes behov.

Sansetræning med materialer er vigtig for at lægge grundlaget for talarbejde og -forståelse. Børnene får mulighed for at blive bekendt med tal fra en tidlig alder ved at bruge konkrete dele af materialet, før de lærer de abstrakte begreber.

Naturen og kulturarven har en naturlig plads i børnenes hverdag i miljøet skabt af Maria Montessori. Besøger man en Montessoriklasse, møder man et miljø uden kateder, borde og stole og uden et fast dagsskema. I stedet finder man rigeligt med undervisningsmaterialer på hylderne i børnevenlig højde, og børn i forskellige aldre, som alle arbejder med noget, to og to eller i grupper ved arbejdsborde eller på gulvet. Nøjagtig som i børnehaven vælger hvert barn selv, hvad det vil være beskæftiget med. Friheden til at handle selvstændigt og på eget initiativ indebærer, at børnene holder sig i gang med sine opgaver, så længe de ønsker. Et barn kan koncentrere sig om et emne en hel dag eller en uge. I en Montessorigruppe føler børnene, at de arbejder for deres egen skyld, ikke for lærerens.

Følelsen af at lykkes med noget, man selv har valgt, skaber arbejdsglæde og giver opmuntring. Problemer med disciplin bliver små, fordi børnene får lov at arbejde med det, som i øjeblikket interesserer dem mest. Konkurrencementaliteten mindskes, fordi børnene arbejder i deres egen rytme.

Der er mange ting, som er anderledes i et Montessoriklasseværelse end i et almindeligt klasseværelse: ca. 20 børn som alle sammen er i gang med forskellige aktiviteter enkeltvis eller i grupper. Børn, som vælger sine opgaver selv, lærere som vejleder og demonstrerer materialet, børn på gulvet, på bordet og hvor som helst, de måtte ønske at opholde sig med arbejdet med matematikmateriale som perler, plancher og tidslinier i kombination med standard tekst- og skrivebøger. Børn i forskellige aldre som hjælper hinanden. Børn som selv tager ansvar for praktiske opgaver, som f.eks. at holde klasseværelset i orden. Social interaktion mellem eleverne fordi de kan samarbejde efter eget valg og flytte sig rundt i klasseværelset.

8. Værn om familien

Maria Montessori sagde: ”uden en nær kontakt og et nært samarbejde med forældrene vil skolen aldrig kunne få nogen afgørende indflydelse på børnene, selv om de var der hele dagen.” Det er vigtigt for barnets selvfølelse og tryghed, at vi værner om familien.

9. Den røde tråd

I hvert emne går vi ud fra helheden for så at få detaljerne med – det nære/dagligdags. Alle emner bearbejdes på denne måde fra oprindelse og frem til os selv. Sådan bliver det tydeligt for barnet, at alt hænger sammen, og det bliver lettere at finde mening og struktur i det daglige arbejde. Der bliver en rød tråd, som følger barnets udviklingsfaser gennem hele undervisningen fra børnehave til ungdomsskole.

Hvad betyder Montessori for eleverne?

Montessoripædagogikken er optaget af at udvikle og uddanne hele barnets potentiale: fysisk, intellektuelt, åndeligt, socialt og emotionelt.

Maria Montessori anså hvert barn som et unikt individ. Derfor er omgivelserne tilrettelagt med henblik på at møde deres interesser og behov for individuel vejledning. Grundtanken er, at ethvert barn skal udvikle sig i sit eget tempo og vokse ud fra egne potentialer. Eleven har frihed til at vælge egne opgaver indenfor et struktureret pensum.

Montessoripædagogikken bidrager til, at barnet selv aktivt søger og modtager viden.

Man ser, at Montessoribørn beholder entusiasmen i forhold til at lære og udvikler tilpasningsevne og selvstændighed. Der udvikles forståelse for alle fagenes gensidige afhængighed og samhørighed. Barnets kreativitet og forestillingsevne bliver stimuleret gennem tværfaglig imødekommenhed overfor alle fag. (Dette inkluderer billedkunst, drama og musik).

Hvad betyder Montessori for forældrene?

FORSIKRING/GARANTI for at barnet lærer på en konkret, engagerende og morsom måde, når det er modent og modtageligt for det. Maria Montessoris specielt tilrettelagte læringsmiljø sørger for dette. Et vigtigt element er det specielt udformede Montessori-læremateriale.

VIDEN om at barnet bliver respekteret, værdsat og vejledt af Montessoriuddannede lærere, som har viden om børns specifikke udviklingsmæssige behov.

VISHED for at udvikling af sociale færdigheder prioriteres. Barnet møder forventning om gensidig respekt og omsorg for andre, og det lærer at sætte pris på egen og andres kultur.

TILFREDSHED fordi det at bygge barnets selvbillende står centralt i et Montessorimiljø. Lang erfaring tyder på, at metoden bidrager til harmoni, koncentration, selvdisciplin, selvstændighed såvel som viden.

Montessorilæreren

Skolen lægger stor vægt på et godt skole-hjem samarbejde ved løbende at informere forældrene om Maria Montessoris filosofi.

Maria Montessori ønskede ikke at kalde læreren for lærer. Hun brugte ordet ”directress” i stedet for. Det kan oversættes med ”vejleder.” Hun valgte at kalde læreren for vejleder, fordi hun mente, at lærerens fornemste opgave var at vejlede børnenes naturlige energi i rigtig retning mere end at pådutte dem viden, som læreren og samfundet valgte, var rigtigt for dem.

Vi har næsten alle den opfattelse, at en lærer er den aktive, og barnet er den passive tilhører. Maria Montessori tænkte helt modsat. Hun mente, at barnet har en naturlig aktivitetstrang, og at det er unaturligt for et barn at sidde stille på en stol hele dagen for at tage imod lærdom. Hun mente, at i klasseværelset skulle barnet være den aktive og læreren den passive.

Det kræver årelang træning at kunne observere et barn rigtigt og så give de rette inputs og krav på det rigtige tidspunkt. Når man snakker om, at læreren skal være passiv, betyder det ikke, at læreren ikke skal gøre noget. Men det betyder, at læreren ikke skal dominere undervisningen. Læreren må have stor tålmodighed og give barnet tid til at tilegne sig stof.

Følgende eksempler kan vise, hvad der menes med ”den passive lærer”:

- Barnet er i en fase, hvor det er i gang med at lære at binde sine sko. Så kan det kun lære det ved at binde sko. Hvis vi som lærer eller forældre bøjer os ned og binder skoene for barnet, fordi det går meget hurtigere i vores travle hverdag, får barnet ikke den tid, det behøver til at lære at binde skoene.
- Et barn står overfor et regnestykke. Det kan være et tekststykke, hvor man skal gange for at komme videre med regnestykket. Hvis barnet er usikkert på at gange og behøver lidt tid, hjælper man ikke barnet, ved at svare for dem, sådan at vi kommer videre med det egentlige regnestykke. Vi må lade barnet være den aktive tænder, og vi den passive tilhører. Men det betyder altså ikke, at vi ikke er til stede for barnet og hjælper, hvis det går i stå.
- Et barn skal klippe noget ud, og vi synes, det klipper langsomt og ikke så pænt. Så tager vi hurtigt saksen fra barnet og klipper for dem. Barnet ser på. Da er vi aktive og barnet passivt. Men det er ikke sådan, det bør foregå.

Skolens og lærerens opgave er først og fremmest at hjælpe barnet til at hjælpe sig selv, men vi må inspirere og vise det nye muligheder. Her må vi være aktive. Maria Montessori mente, vejlederen nærmest skulle være en god skuespiller for at tiltrække og fange barnets interesse og opmærksomhed for nyt stof.

Hun mente videre, at læreren alt for ofte har to hovedsyndere: stolthed og vrede.

Disse to mindre heldige egenskaber burde skiftes ud med: ydmyghed og tålmodighed.

Alt for ofte vil vi voksne gøre ting på vores måde, fordi vi mener, vi ved bedst. Mange gange bør vi spørge os selv, om barnet lige så godt kan have ret og ofte har det.

En Montessorilærers/vejleders største opgave er at forstå, at hun skal hjælpe en menneskesjæl til at blomstre.

Vi må lære at se det unikke i hvert menneske og også se, hvilket potentiale det enkelte barn har. Først da, kan vi give rigtig næring til den blomst, som skal gro.

En Montessorilærer skal elske sit job så højt og respektere barnet sådan, at hun oplever det som en stor glæde at kunne få lov til at være ved siden af og se på, at barnet udfolder sig. Maria Montessori mente, at barnet fra Guds side er ren i sin sjæl. Det er os, som er forkvaklede. Derfor bør vi lære af barnets renhed og ikke af vore synder. Vi skal føle os ophøjede ved at være i barnets sfære. Vi må hæve os op til deres niveau, de skal ikke sænke sig ned til vores.

Miljøet skal både inspirere og sætte grænser og må tilrettelægges sådan, at barnet kan udfolde sig frit, og en lærer er en god lærer, hvis hun er observant, har respekt for barnet, er tålmodig og ikke dømmes barnet for sine spontane aktiviteter.

En Montessorilærers opgave er at tilrettelægge klasseværelset på en sådan måde, at det tiltrækker barnet, giver plads til frihed, men samtidig sætter sine grænser. Klasseværelset skal have alle de materialer, som barnet behøver for at udvikle sig og lære. Læreren skal hele tiden give nye anvisninger og se efter, om barnet forstår det, som det er i gang med. Læreren skal give klare retningslinier for, hvad der gælder, og hvad der ikke gælder. Gennem sine observationer skal læreren hele tiden se, hvor barnet er i sin udvikling og sørge for videre anvisninger, sådan at barnet har en reel frihed til at vælge. For vi føler alle, at vi må vide, hvad noget er, før vi tør vælge det. Børn og voksne vælger sjældent noget, de ikke ved, hvad er, med mindre de har set andre arbejde med det. Så det er vigtigt, at læreren hele tiden giver nye impulser, sådan at barnet føler mere og mere fortrolighed med sine omgivelser. Læreren skal jævnligt have aftaler med barnet, hvor ugeplaner og arbejde bliver gennemgået.

Maria Montessori brugte tre ord, som hun mente var betegnende for en Montessorilærer:

De såkaldte 3 s'er

Vi vælger at sige dem på engelsk

- The saint - helgen - mente hun, repræsenterede lærerens evne til at sætte sig i kontakt med det guddommelige i barnet, og antyder, at hun skal være ydmyg overfor den sjæl, hun står overfor men naturligvis ikke sådan, at hun ikke sætter de nødvendige grænser.
- The servant - tjeneren - repræsenterer lærerens evne til at forudse barnets behov, sådan som en tjener tjener sin herre og hele tiden forsøger at være på forkant med at vide, hvad herrens næste ønske og behov er. På den måde er læreren til enhver tid klar med nyt stof og nyt materiale, når barnet viser tegn på at være parat til det.
- The scientist – videnskabsmanden – indikerer, at læreren skal være lige så præcis og nøjagtig i det, hun demonstrerer og lærer fra sig, som en videnskabsmand skal være for at opnå et rigtigt resultat. Hun skal kunne sit fag og repræsentere en indholdsrig kilde, som barnet kan stille sin videnstørst af. Men hun må begrænse sig, og ikke sige alt, hvad hun ved, men kun gøre barnet lidt mere nysgerrigt, sådan at det vil udforske mere på egen hånd. Det er en kunst!

Desuden kan nævnes, at en Montessorilærers rolle indebærer evnen til at trække sig tilbage, så snart hun ser, at et barn er koncentreret. Så må hun med alle mulige midler forhindre, at barnet bliver afbrudt af hende selv eller af andre børn. For nøglen til et "normaliseret" barn – som Maria Montessori udtrykker det – ligger i barnets evne til at koncentrere sig. Et barn, som først har opdaget glæden ved fordybelse, vil gerne opnå det igen, og et barn, som er fordybet i arbejde, skaber aldrig disciplinære problemer. Derfor er det vigtigt, at lade barnet vælge sine aktiviteter selv, for så bliver det lettere fordybet og koncentreret, og grundlaget for en god læringsituation er lagt.